

Asia: VN/7747/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi yleistukilain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta

Yleistukilaki

Yleinen näkemyksenne työskentely- ja asumisaikavaatimuksen asettamisesta tavanomainen yleistuen saamisen edellytykseksi

Hallituksen esityksen mukaan työttömälle työnhakijalle, joka ei täytä työssäoloehdotusta ja on asunut Suomessa alle 3 vuotta, maksettaisiin jatkossa yleistuki kotoutumistukena, joka on euromääräisesti pienempi kuin tavanomainen yleistuki. BusinessOulu Työllisyyspalvelut huomioi, että erillinen ja muuta väestöä alhaisempi tukimuoto voi vaikuttaa epäselvältä ja syrjivältä.

Vaihtoehtoisena mallina voisi harkita yleistuen alentamista, mikäli kotoutumisen prosessi ja suomalaiseen yhteiskuntaan kiinnittyminen eivät tapahdu tavoiteaikataulussa. Näin voitaisiin luoda kannustin edistää kotoutumista tavoiteaikataulussa, niin että henkilöllä itsellään on tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa tilanteeseensa.

- **Tavanomaisen yleistuen saamisen edellytykseksi asetettaisiin vaatimus työttömyysturvalain mukaisen työssäoloehdon täyttämisestä. Näkemyksenne työskentelyvaatimuksesta**

Yleistuen maksatusta ei tulisi sitoa lainkaan työskentelyvaatimukseen. Ehdotettu muutos ohjaa maahantulijoita suoraan työmarkkinoille, mikä osaltaan todennäköisesti hidastaisi kotoutumisen prosessia heti sen alkuvaiheessa. Kielitaidon, koulutuksen ja työkokemuksen puutteiden myötä työssäoloehdon täyttäminen on maahan saapuvalle haastavaa. Ehdotettu malli näyttäytyy suorana leikkaustoimena, johon kotoutujalla ei ole useissa tapauksissa mahdollisuutta toimillaan vaikuttaa työllistymismahdollisuuksien ollessa vähäisiä.

Ehdotettu malli voi ohjata kotoutujan hakeutumaan nopeassa tahdissa työmarkkinoille matalapalkka-alalle, jossa työkielenä toimii englanti. Tulevaisuuden etenemismahdollisuudet,

kielitaidon kehittyminen ja kiinnittyminen yhteiskuntaan voivat jäädä tuolloin ohuiksi, jolloin uhka jäädä jatkossa yhteiskunnan ulkopuolelle ja tukien varaan mahdollisesti kasvaa.

Mikäli vaihtoehtoista mallia on tarve harkita, yleistuen määrä tulisi sitoa kotoutumisen prosessin edistymiseen ja luoda sitä kautta kannuste edistää kielitaidon kehittymistä ja kiinnittymistä suomalaiseen yhteiskuntaan.

- **Vaihtoehtoisesti tavanomaisen yleistuen edellytykset voisi täyttää kolmen vuoden asumisella Suomessa. Näkemyksenne asumisaikavaatimuksesta**

BusinessOulu Työllisyyspalvelut huomioi, että lähtökohtaisesti yleistuen määrän tulisi olla sama kaikilla maassa laillisesti oleskelevilla henkilöillä. Mikäli kotoutumistuki säädetään, passiivista mahdollisuutta saavuttaa tavanomaisen yleistuen määrä, ei tulisi säätää. Säädösten tulisi ohjata aktiiviseen toimijuuteen kotoutumisen prosessissa ja antaa hakijalle mahdollisuus omalla toiminnallaan vaikuttaa tilanteeseensa.

Yleinen näkemyksenne kielitaitoa koskevista poikkeuksista työskentely- ja asumisaikavaatimuksen soveltamiseen

Ei lausuttavaa.

- **Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, jonka äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta**

Ei lausuttavaa.

- **Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, joka on osoittanut riittävän suomen tai ruotsin taidon (Eurooppalaisen viitekehyksen mukainen B1.1 taso) kielen kahdella osa-alueella. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta**

Työvoimaviranomaisen kotoutumista edistävien palveluiden suomen tai ruotsin kielen tavoitetaso on hallituksen esityksessä mainittu eurooppalaisen viitekehyksen mukainen B1.1 taso eli lähtökohtaisesti kotoutujan oikeus kotoutumissuunnitelmaan päätetään, kun tämä on saavuttanut B1.1. kielitaitotason. Suomessa alle kolme vuotta asuneen maahan muuttaneen tulee siis lähtökohtaisesti osallistua kotoutumista edistäviin palveluihin, jotta tämä voi ylipäätään saavuttaa suomen tai ruotsin kielen tavoitetaso B1.1. Tutkimusten mukaan lähes 50 % kotoutumiskoulutuksen päättäneistä saavuttaa päättötestauksessa mitatun kielitaitotason B1.1, joka on osoitus tästä. Tästä näkökulmasta Suomeen vasta maahan muuttaneista riippumattomista syistä alennettuna maksettava työttömyysetuus on yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1. mom. mukainen syrjinnän kiellon vastainen toimi (alkuperä, kansalaisuus, kieli).

- **Esityksessä on arvioitu, että suurin osa osoittaisi kielitaitonsa kotoutumiskoulutuksesta saatavalla todistuksella. Lisäksi mahdollistettaisiin maksuton keskitason YKI-tutkinnon suorittaminen. Näkemyksenne kielitaidon osoittamisen tavoista**

Esityksen mukainen maksuton YKI-tutkinto sisältyy jo nyt Oulun seudun työllisyysalueen työvoimakoulutuksena järjestämiin, palveluntuottajien tuottamiin kotoutumiskoulutuksiin. Täten hallituksen esityksen määritelmä tavasta osoittaa kielitaitonsa on luotettava, eikä lisää kotoutujan maksettavaksi lankeavia kustannuksia. Hallituksen esitys on tältä osin kannatettava. BusinessOulu Työllisyyspalvelut nostaa tässä kohtaa esille kohderyhmän kielitaitotiedon kirjaamisen haasteet, koska työvoimaviranomaisten A-TMT-tietojärjestelmässä ei ole tällä hetkellä käytössä yhteistä eurooppalaista kielitaidon CEFR-viitekehystä.

- **Kielitadon osoittamisen tavat määritettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa. Näkemyksenne tätä koskevan asetuksenantovaltuuden antamisesta**

Ei lausuttavaa.

- **Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, joka vamman tai muun vastaavan syyn takia voi osoittaa kielitaitoaan. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta**

Ei lausuttavaa.

- **Esityksen toimeenpanoon liittyy sekä Kelan että työvoimaviranomaisen toimivaltaan kuuluvia asioita. Näkemyksenne toimeenpanoprosessin toimivuudesta**

Esityksen mukaan kotoutumistukena maksettavaa yleistukea haettaisiin Kansaneläkelaitokselta. Työvoimaviranomainen ratkaisisi, täyttääkö henkilö yleistuen saamisen työvoimapoliittiset edellytykset ja antaisi tästä Kansaneläkelaitokselle sitovan työvoimapoliittisen lausunnon. Kansaneläkelaitos ratkaisisi yleistuen määrään vaikuttavat tekijät, joiden perusteella tuki myönnettäisiin joko yleistuen suuruisena tai kotoutumistukena maksettavan yleistuen suuruisena.

Esitetty toimeenpanoprosessi on toimiva ja vastaa muita työvoimaviranomaisen ja Kansaneläkelaitoksen välisiä etuuksien maksatukseen liittyviä prosesseja. Molemmat viranomaiset vastaavat oman toimivaltansa mukaisista prosessinosista.

Näkemyksenne yleistukilain 8 §:n mukaisen ulkomaalaista koskevan rajoituksen muuttamisesta tilapäisen suojelun oleskeluluvalla maassa olevien osalta

Esityksen mukaan työnhakijalla olisi oikeus yleistukeen, jos hänelle on myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislain 109 §:n mukaisesti tilapäisen suojelun perusteella. Käytännössä säännös koskisi Suomessa oleskelevia ukrainalaisia. Etuusoikeudella kannustettaisiin Ukrainasta sotaa paenneita henkilöitä ilmoittautumaan työnhakijaksi työvoimaviranomaiseen ja osallistumaan heidän työllistymistään tukeviin palveluihin.

Esitys säätäisi erityiskohtelusta Suomessa alle kolme vuotta asuneiden ukrainalaisten kohdalla. Kyseessä olisi yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1. mom. mukainen syrjinnän kiellon vastainen toimi (kansalaisuus). Kotoutumisen edistäminen on yhden ihmisryhmän (kotoutujat) positiivista erityiskohtelua ja hallituksen esitys olisi tältä osin ristiriidassa myös laki kotoutumisen edistämisestä soveltamisalan kanssa.

Kotoutumisen edistämisestä annettu laki

Näkemyksenne palveluun pääsemisen takuujasta

Esityksessä ehdotetaan, että työvoimaviranomaisen tulisi tarjota työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautuneelle kotoutuja-asiakkaalle tämän yksilöllistä tarvettaan vastaavaa palvelua siten, että kotoutuja-asiakas pääsisi mainittuun palveluun kohtuullisessa ajassa, kuitenkin työnhaun käynnistämistä seuraavien kuuden kuukauden aikana.

Esitetty palveluun pääsemisen takuuajaksi on kannatettava, koska yhteiskuntaan integroituminen edellyttää em. palveluiden piiriin pääsemistä mahdollisimman nopeasti maahantulon jälkeen. Takuuajan toteutuminen edellyttää kuitenkin, että sekä palveluiden tuottamiseen että työvoimaviranomaisten henkilöstöresursseihin varmistetaan riittävät määrärahat.

Näkemyksenne takuuajan kuluessa tarjottavista palveluista

Ei lausuttavaa.

Näkemyksenne takuuajan toteutumisen valvonnasta

Ei lausuttavaa.

Laki yleisistä kielitutkinnoista

Näkemyksenne maksuttoman keskitason YKI-tutkinnon suorittamisen mahdollistamisesta

Esitys maksuttoman keskitason YKI-tutkinnon suorittamisen mahdollistamisesta on kannatettava. Maksuton YKI-testi sisältyy jo nyt Oulun seudun työllisyysalueen kotoutumiskoulutuksiin.

Esityksen vaikutukset ja perustelut

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista kotoutumisen kannusteisiin

Esityksen tavoite luoda kannustimia oppia suomen, ruotsin tai saamen kieli ja integroitua yhteiskuntaan on sinällään kannatettava. Kannustin on kuitenkin asetettava, niin ettei se lähtökohtaisesti syrji tai muodosta estettä eri tilanteissa maahan laillisesti saapuvien mahdollisuutta saada yhdenvertainen toimeentulo.

Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista

Esityksen mukaan valmistelussa on arvioitu, ettei palveluun pääsemisen kuuden kuukauden takuujasta säätäminen ei aiheuttaisi tarvetta lisätä kuntien rahoitusta. Tosiasiallisesti kuuden kuukauden takuuajaksi pääseminen tulee nostamaan kuntien henkilöstötarvetta, jotta palvelut saadaan toimimaan, niin että jatkuva pääsy koulutukseen kuuden kuukauden kuluessa on

mahdollista. Kuntien näkökulmasta takuuajan täyttämiseen liittyvä rahoitustarve tulee korvata kuntarahoituksessa täysimääräisesti.

Näkemyksenne esityksen muista vaikutuksista

BusinessOulu Työllisyyspalvelut huomioi, että tulevaisuuden maahanmuuttoon perustuva osaajatarve on useilla aloilla todettu valtakunnallisesti. Hyvin toimiva ja selkeä kotoutumisen palvelukokonaisuus on maahan jäämisen ja yhteiskuntaan integroitumisen kannalta erityisen tärkeää. Tätä ajatellen toimeentulon kannalta lähtökohtaisesti epätasa-arvoistava tukijärjestelmä ei ole kannatettava ja se näyttäytyy maakuvan sekä osaajahoukuttelun kannalta ristiriitaisena toimena.

Näkemyksenne esityksen suhteesta perustuslakiin sekä EU-lainsäädännön ja muiden kansainvälisten velvoitteiden vaatimuksiin

BusinessOulu Työllisyyspalvelut arvioi, että esityksessä olisi perusteltua kiinnittää erityistä huomiota perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuusperiaatteeseen ja 19 §:n mukaiseen oikeuteen välttämättömään toimeentuloon. Eriyttävät ehdot voivat johtaa tosiasiallisesti eriarvoistumiskehitykseen, jollei vaatimuksiin vastaaminen ole yhdenvertaisesti mahdollista.

Voimaantulo

Näkemyksenne esityksen voimaantulosta

Ei lausuttavaa.

Kotoutumistuki ja palveluun pääsemisen takuu aika koskisivat tilanteita, joissa henkilö muuttaa Suomeen ehdotetun lain tultua voimaan. Näkemyksenne tästä siirtymäsäännöksestä

Mikäli kotoutumistuki säädettäisiin esitetyssä muodossa, siirtymäsäännös olisi perusteltu. Se estää tilanteet, joissa lainsäädännön voimaan tulo laskisi maassa jo olevien tuen tasoa.

Muuta lausuttavaa esityksestä

Muuta lausuttavaa esityksestä.

Ei lausuttavaa.

Palosaari Tiina
BusinessOulu - Työllisyyspalvelut